

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИЧНІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ І ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, РОЗВИТКУ ЗОН, ТЕРИТОРІЙ, ОБ'ЄКТІВ

ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ПСИХОСОМАТИЧНИХ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ПРАКТИК ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Олена Твердохліб

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», ММІФ (м. Київ)*

Роль танцю у сучасному позарелігійному суспільстві зведена до якості розважального чи рекреаційного засобу. Вивченню їх аспектів приділялася значна увага фахівців фізичного виховання. Українські національні традиції фізичного виховання, бойових мистецтв досліджені у низці робіт (Є. Н. Приступа 1995, 1996; В. К. Сапіга, 1993; А. В. Цось, 2000; О. Гребенюк, 2001; В. Задунайский, 2002; О. Притула, 1993, 1998; В. Пилат, 1999; Ю. Коросько, 2002; М. Величкович, 2002; Р. Дрозд, 2002, Л. Мартинюк, 2002) і зокрема розглядали деякі аспекти танцювальних практик. Дослідження психосоматичних танцювальних практик трипільської культури залишилося поза увагою фахівців із фізичного виховання.

Зображення в орнаментах кераміки трипільської культури, яка була поширена на території сучасних України, Румунії, Молдови у 6–3 тис. до н. е., фахівці кваліфікують як запрограмовану хореографію, проводячи паралель між орнаментом та схемою танцю [2]. З загалу орнаментативної посуду в залежності від положення рук [3] виділяє десять основних типів одиночних фігур, тринадцять з символами-атрибутами, сім пар фігур в обрядових статичних і танцювальних позах. Виходячи з положення рук [5] визначає позиції бітрикутних фігур як статичні, у разі коли руки підняті або опущені, і як динамічні, коли одна рука, частіше ліва, піднята до голови, а права опущена до пояса, що на наш погляд, не є об'єктивним критерієм. Антропоморфні

фігури врізаними лініями на зерновику (Гребені) інтерпретуються [4] як жіночі, що виконують землеробський «танок урожаю», хоча, на нашу думку, ці фігури за анатомічними показниками більш схожі на чоловічі. Як бачимо, дослідження фахівців з археології не досконало характеризують психосоматичні танцювальні практики трипільської культури, що визначило мету дослідження – аналіз характеристик психосоматичних танцювальних практик трипільської культури.

Методи і організація дослідження. Аналіз даних образотворчих пам'яток культури, науково-методичних та історичних джерел інформації, методи логіко-теоретичного, візуального, антропометричного і біомеханічного аналізу, систематизації. Аналіз танцювальних практик проводили за алгоритмом: історичні, геоастрологічні, фізичні, психічні, біомеханічні і композиційні характеристики.

Результати дослідження та їх обговорення. В результаті аналізу даних інформаційних джерел встановлено, що антропоморфні зображення у динамічних танцювальних позах зустрічаються у давньому образотворчому мистецтві трипільської культури у різних композиціях [1–5].

В результаті візуального аналізу за антропометричними ознаками будови тіла культових зображень трипільської культури різних часових періодів і регіонів у динамічних танцювальних позах виявлено 134 фігури (67,9% жіночі, 20,9% чоловічі, 10,4% антропоморфні без статевих ознак, 0,8% андрогіни з чоловічими і жіночими статевими ознаками).

Серед загалу фігур виявлено 65 динамічних поз. 15,4% становлять фігури у позиції ноги зігнуті у колінних суглобах і 84,6% – випрямлені.

Одиночні фігури. Трьохпала чоловіча фігура на пуантах ноги нарізно, руки опущені вертикально вниз. Бітрикутні жіночі фігури у різних позах. Одна на пуантах, руки випрямлені, підняті в сторони-вверх, тримають по змії (Більче Злото). Дві трьохпалі, руки яких опущені вертикально вниз, одна – у ході вперед, стопи спрямовані вперед-назовні (Усатове), друга – у ході вліво, стопи спрямовані вліво послідовно на відстані півстопи (Траіан). У двох (Сайпіселі, Кошилівці) одна рука притулена до голови, друга – до боку.

У парах фігури жіночі, чоловічі і змішані (жіноча з чоловічою або андрогіном) розташовані поряд. Дві жіночі пари в однакових позах руки в боки (Тимкове). Чоловіча пара у пів-присиді, стопи в сторони, руки зігнуті

і підняті вверх (Березівка). Фігури змішаної пари (Scinteia), руки яких у формі бугрів в сторони, розташовані на значній відстані: жіноча – на пуантах ноги разом, андрогін – на повній стопі ноги нарізно. У змішаної пари на пуантах (Dumeti), руки яких зігнуті і підняті в сторони-вверх, у жіночій фігури ноги разом, у чоловічої – нарізно. У змішаної пари (Жванець-Лиса Гора) ноги нарізно, фігури в окремих овалах на значній відстані і поряд з тваринами: жіноча на пуантах у позі стрільби з лука, а чоловіча у ході в сторону-вниз. Пара жіночих фігур (Costeti) в окремих овалах на значній відстані: в одній, що з гострими вухками на голові в оточенні трьох тварин, ноги нарізно на пуантах, руки притулені до голови, у другій у спідниці з бахромою, одна рука притулена до голови, друга – до боку. У жіночій пари руки у позиції одна притулена до голови, друга – до боку (Жванець), фігури у ході поряд: в одній ноги у нахилі в сторону, у другій – вертикально. У жіночій пари, що розділена орнаментом (Costeti) у одній фігури одна рука притулена до голови, друга – до боку, у другій, що з ріжками на голові, обидві руки притулені до голови. У жіночій пари з Brinzeli у одній фігури руки зігнуті і підняті вверх, у другій, що у спідниці з бахромою, одна рука притулена до голови, друга – до боку. У жіночій пари [3] ноги випрямлені нарізно: у одній стопи спрямовані в різні сторони-вниз, руки притулені до боків, у другій, що у спідниці з бахромою, стопи пальцями в одну сторону-вниз послідовно на відстані півстопи, руки підняті вверх, зігнуті у ліктьових суглобах, кисті притулені до голови. У жіночій пари (Тимкове) в одній фігури одна рука притулена до боку, а у другій – інша. У жіночій пари з Costeti у одній фігури одна рука притулена до боку, а у другій дві руки притулені до голови.

Фігури на посудинах розташовані по колу. Три жіночі фігури на пуантах: дві крайні на одному рівні, а середня на другому (Brinzeli). Шість жіночих фігур на пуантах на одному рівні, руки підняті вверх (Kuryleni). Сім жіночих фігур (Brinzeli) розташовані на різних рівнях у два ряди: верхній ряд – одна фігура і пара на значній відстані поза кінцями нижнього ряду; нижній ряд – по одній фігурі з двох сторін пари, одна фігура якої збоку і попереду другій. Десять чоловічих бітрикутних фігур, ноги яких випрямлені нарізно, руки зігнуті і притулені з боків тулуба, розташовані: сім на одному рівні на однаковій відстані і дві на другому рівні на протилежній першій і п'ятій фігурі.

Дев'ять жіночих фігур у супроводі трьох змії та двох тварин у сагітальному поданні у ході колоною зліва направо, ноги нарізно випрямлені, стопи в одну сторону, руки у формі бугрів з'єднані вершинами (Кугулені).

Виявлені композиції зі стилізованих фігур в однакових позах, що з'єднані між собою у замкнуте коло: чотирьох (Тимкове, Vereti, Frumushika), шести (Березівка, Frumushika), восьми (Botoani), десяти (Гренівка).

Деякі дійства за участі жіночих фігур і тварин: двох змії (Більче Злото, Варварівка.), корови з телям і змії (Brînzani), трьох тварин (Усатове, Costești), трьох змії та двох тварин (Кугулені).

Хребет фігур у чотирьох положеннях: випрямлений вертикально; у нахилі в сторону у вліво зігнутий по дузі (Гребені) та вправо випрямлений (Sofia); у нахилі вперед (у семи композиціях жіночих фігур).

Стопи фігур у шести позиціях. Разом на «пуантах». Нарізно спрямовані: в одну сторону горизонтально, послідовно, носок за п'ятою та на відстані пів-стопи; в різні сторони; в різні сторони-вверх; в різні сторони-вниз; в одну сторону-вниз паралельно. Положення стоп вказує напрямок руху, тип ходи, довжину кроку і припускає, відповідно, швидкість ходи.

Положення рук симетричне й асиметричне. Руки симетрично у формі бугрів, підняті в сторони горизонтально; опущені і випрямлені уздовж боків тулуба; зігнуті у ліктьових суглобах, підняті вверх і розведені в сторони, кисті притулені до голови з боків; зігнуті у ліктьових суглобах, підняті вверх і розведені в сторони, кисті на рівні голови з боків; опущені, зігнуті у ліктьових суглобах, що розведені в сторони, кисті притулені до боків тазу; випрямлені, підняті вверх і розведені в сторони, кисті тримають по змії. Руки асиметрично зігнуті і закруглені у ліктьових суглобах (один вище), підняті вверх і розведені в сторони, кисті притулені зверху голови; зігнуті у ліктьових суглобах, підняті вверх і розведені в сторони, кисті: одна притулена до голови, друга на рівні голови тримає подібний до серпа предмет; зігнуті у ліктьових суглобах: одна опущена, кисть притулена до боку тазу, друга піднята вверх ліва або права і утримує на голові предмет круглої чи подібної до вух форми; стрільби з лука: підняті в одну сторону – одна зігнута у ліктьовому суглобі, друга – випрямлена горизонтально, кисть тримає лук; одна (ліва чи права) зігнута у ліктьовому суглобі, що відведений в сторону, кисть притулена до боку тазу, друга не визначена; випрямлені: одна вертикально вверх, друга горизонтально в сторону.

Виявлено вісім спрямувань фігур.

Висновки. За часів трипільської культури адепти різної статі, переважно, жіночої, практикували динамічні культові психосоматичні танцювальні вправи у восьми спрямуваннях, шести позиція стоп, чотирнадцяти позиціях рук, чотирьох позиціях хребта, у композиціях у складі від одної до десяти фігур.

Література:

1. Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація / М. Ю. Відейко. – Київ : Наш час, 2008. – 160 с. – ISBN 966–8174–34.
2. Енциклопедія Трипільської цивілізації: у 2-х т. / Бурдо Наталя Борисівна, Відейко Михайло Юрійович, Дергачов Валентин Онисимович, Дудкін Валерій Павлович, Журавльов Олег Петрович/Держ. підприємство Книжкова палата України ім. Івана Федорова; Нац. комісія України у справах ЮНЕСКО; Корпорація «Індустріальна спілка Донбасу»; ЗАТ «Петроімпекс» / гол. ред. Л. М. Новохатько. – Київ : Укрполіграфмедіа, 2004. – Т. 1. – 704 с.; Т. 2. – 654 с.
3. Мовша Т. Г. Антропоморфные сюжеты на керамике культур трипольско-кукутенской общности / Т. Г. Мовша // Духовная культура древних обществ на территории Украины: сб. науч. тр. / АН УРСР; Ин-т археологии; отв. ред. и авт. предисл. В. Ф. Генинг. – Киев : Наукова Думка, 1991. – С. 34–47.
4. Пассек Т. С. Периодизация трипольских поселений (III–II тыс. до н. э.) / Т. С. Пассек // Материалы и исследования по археологии. СССР. – Москва; Ленинград : Издательство Академии Наук СССР, 1949. – № 10. — 248 с.
5. Ткачук Т. М. Знакові системи трипільсько-кукутенської культурно-історичної спільності: мальований посуд / Ткачук Тарас Михайлович. – Вінниця : Нова книга, 2005. – Ч. 1. – 418 с. – ISBN 966–8609–58.

ROZWÓJ FORM AKTYWNEGO SPEDZANIA CZASU WOLNEGO
W STAROŻYTNYM ŚWIECIE

Olha Zhdanova

*Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki
Opolskiej (Polska)*

Wstęp. Pochodzenie rekreacji naukowcy odnoszą do czasów prahistorycznych. Wtedy wszystkie działania człowieka sprowadzały się do zapewnienia swego istnienia. Głównym źródłem utrzymania były polowanie, zbieranie i wędkarstwo. Znaczenie każdego rodzaju działalności zmieniało się w zależności od środo-